

“Uttarakuru Dvipa” from the Traiphum Phra Ruang (Three Worlds According to King Ruang) in Pongsakorn’s Novel “Lookmai-Lai-Sonthaya”: Its Creation and Implication

Saranpat Boonhok

M.A. (Thai) Chulalongkorn University, Lecturer,
B.A. (Thai) with 1st Class Honour, Chulalongkorn University Thai Section,
Faculty of Education, Suan Sunandha Rajabhat University

E-mail: saranpat.bo@ssru.ac.th.

159

ปีที่ 25
ฉบับที่ 2
พ.ค.
-
ส.ค.
2562

Abstract

The objective of the study aimed at exploring the literary techniques of using “Uttarakuru Thawip” from the Traiphum Phra Ruang (Three Worlds According to King Ruang) to the creation of the novel “Lookmai-Lai-Sonthaya,” a novel dealing with mysterious and supernatural elements by Pongsakorn, and analyzing the important implication of Uttarakuru Thawip depicted in this novel. It was found from the study that Pongsakorn had applied details of Uttarakuru Dvipa from Traiphum Phra Ruang to the novel, portraying this ideal piece of land through creating the novel’s elements, which were the application of the conflict during investigation overlapped by Uttarakuru

Thawip, the creation of the male protagonist from Uttarakuru Dvipa and the creation of scenes combined between the two worlds. All of these aimed to compare different ethics levels between the two worlds, leading to the main theme, which was the fact that “desires were the cause of all problem.” This was for the people in Jambu Thawip to let go of their desires. Inserting the idea of Uttarakuru Thawip was also important to the novel in terms of emphasizing the otherness between the two worlds. It was the otherness caused by the emphasis on the totally contrasting ethics levels between people in two lands. The novel ended with the togetherness of the characters from the two worlds; however, it was the togetherness with limitations of space and time, in order to highlight the fact that love was only the starting point of the real togetherness in Uttarakuru Thawip.

Keywords: Lookmai-Lai-Sonthaya, Pongsakorn’s Novels, Traiphum Phra Ruang, Uttarakuru Dvipa

จาก “อุตรกुरुทวีป” ในไตรภูมิพระร่วง สู่นวนิยาย ลูกไม้ลายสนธยา ของพงศกร: กลวิธีการสร้างและนัยยะต่อเรื่อง

ศรัณย์ภัทร์ บุญฮอก

อ.ม. (ภาษาไทย) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาจารย์

อ.บ. (ภาษาไทย) เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

E-mail: saranpat.bo@ssru.ac.th.

161

ปีที่ 25
ฉบับที่ 2
พ.ศ.
-
ส.ศ.
2562

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาวิธีการนำอุตรกुरुทวีปจากไตรภูมิพระร่วงมาสร้างนวนิยายเรื่องลูกไม้ลายสนธยา ซึ่งเป็นนวนิยายแนวลึกลับเหนือธรรมชาติของพงศกร พร้อมกับวิเคราะห์นัยยะสำคัญของการนำอุตรกुरुทวีปมาใช้ในนวนิยายเรื่องนี้ ผลการศึกษาพบว่า พงศกรนำเอารายละเอียดเกี่ยวกับอุตรกुरुทวีปจากไตรภูมิพระร่วงมาเป็นส่วนสำคัญในการสร้างนวนิยายให้มีการข้ามมิติระหว่างโลกปัจจุบันกับดินแดนดังกล่าว โดยมีความขัดแย้งควบคู่กับโครงเรื่องแบบสืบสวนสอบสวน การสร้างตัวละครเอกฝ่ายชายซึ่งมาจากอุตรกुरुทวีปและสร้างฉากพื้นที่ทับซ้อนให้ตัวละครจากสองโลกได้มาบรรจบกัน ทั้งหมดเพื่อเทียบเคียงถึง

ระดับศีลธรรมที่ต่างกันของสองทวีปเพื่อนำไปแนวคิดหลัก คือ กิเลสเป็นเหตุแห่งปัญหาเพื่อให้มนุษย์ในชมพูทวีปได้ละวางกิเลส พร้อมกันนี้การนำอุตรกฐทวีปยังมีนัยยะที่สำคัญต่อเรื่อง คือ เกิดภาวะความเป็นอื่นระหว่างตัวละครสองโลก ความเป็นอื่นเกิดขึ้นจากการเน้นย้ำถึงความแตกต่างด้านศีลธรรมระหว่างมนุษย์ในชมพูทวีปและอุตรกฐทวีปแบบคู่ตรงข้าม ก่อนที่นวนิยายจบลงด้วยความสมปรารถนาของตัวละครทั้งสองทวีปที่ได้มาอยู่ด้วยกัน แต่เป็นการอยู่ด้วยกันที่มีระยะห่างระหว่างพื้นที่และเวลา เพื่อย้ำว่าความรักของตัวละครทั้งคู่เป็นเพียงจุดเริ่มต้นไปสู่การอยู่ด้วยกันอย่างแท้จริงคือการไปอยู่ด้วยกันในอุตรกฐทวีป

คำสำคัญ: ลูกไม้ลายสนธยา นวนิยายของพงศกร ไตรภูมิพระร่วง อุตรกฐทวีป

บทนำ

คติไตรภูมิเป็นคติสำคัญต่อการกำหนดความคิด ความเชื่อ วิถีปฏิบัติ ตลอดจนอธิบายภูมิศาสตร์จักรวาลอย่างเป็นระบบมาตั้งแต่อดีต *ไตรภูมิพระร่วง* หรือ *ไตรภูมิอภินิหาร* พระราชนิพนธ์ของพญาลิไทยเป็นหลักฐานสำคัญของคติดังกล่าว ดังที่วรรณคดีเรื่องนี้กล่าวถึงเขาพระสุเมรุเป็นแกนกลางของจักรวาลอันมีเขาสัตตบริภัณฑ์รายล้อม มีการจัดแบ่งทวีปเป็นสี่ทวีป พร้อมทั้งบรรยายลักษณะคนแต่ละทวีป ทั้งนี้ วรรณคดีเรื่องนี้นับเป็นรากฐานสำคัญต่อการสร้างสรรค์ศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ อย่างกว้างขวางสำหรับวรรณคดีไทย ภูมิศาสตร์จักรวาลได้รับการอ้างอิงถึงในวรรณคดีไทย เช่น รามเกียรติ์ กาพย์กำกลอน และในวรรณกรรมไทยร่วมสมัยหลายเรื่อง อย่างเรื่องข้ามสีทันดร ของกฤษณา อโศกสินก็อ้างอิงถึงภูมิศาสตร์จักรวาลจาก *ไตรภูมิพระร่วง* (รินฤทัย สัจจพันธุ์, 2558, 53-54) รวมถึงนวนิยายของ “พงศกร” ซึ่งมักเป็นนวนิยายแนวลึกลับเหนือธรรมชาติก็นำเอาข้อมูลทางวัฒนธรรมไทยหลายเรื่องก็นำเอาภูมิศาสตร์จักรวาลใน *ไตรภูมิพระร่วง* มาสร้างสรรค์นวนิยายเช่นกัน ที่ปรากฏอย่างชัดเจน คือ *ลูกไม้ลายสนธยา* ซึ่งนำเอา “อุตรกुरुทวีป” ใช้เป็นองค์ประกอบสำคัญของนวนิยาย

ลูกไม้ลายสนธยา ตีพิมพ์เป็นตอน ๆ ในนิตยสารขวัญเรือนระหว่างปี พ.ศ. 2556-2557 ก่อนตีพิมพ์รวมเล่มครั้งแรกเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2557 นวนิยายเรื่องนี้นับรวมเป็นหนึ่งในชุดนวนิยาย “ผืนผ้า” ซึ่งเคยสร้างชื่อเสียงให้แก่พงศกรมาก่อนหน้านี้ ไม่ว่าจะเป็น *สาปภูษา รอยไหม* ก็แพ้สินหาสำหรับ *เล่ห์ลุนตยา* และ *กลกิโมโน* หากนวนิยายเรื่องนี้แตกต่างไปจากนวนิยายเรื่องอื่นๆ ตรงที่ผืนผ้าในเรื่องอื่นมาจากต่างประเทศ แต่ผ้าลูกไม้ในนวนิยายเรื่องนี้กลับมาจากดินแดนที่ชื่อว่า “อุตรกुरुทวีป” ซึ่งได้อิทธิพลทางความคิดมาจาก *ไตรภูมิพระร่วง* (พงศกร, 2557: คำนำสำนักพิมพ์) *ลูกไม้ลายสนธยา* เปิดเรื่องด้วยการเดินทางกลับมาจากต่างประเทศของ “เดือนพัตรา” หลังจากยายของเธอเสียชีวิตอย่างมีปริศนาในคฤหาสน์ริมทะเลในเมืองรุมิหระ (จังหวัดสมมติอยู่ทางภาคใต้ของไทย) แม้ตำรวจ

สรุปว่าเป็นการฆ่าตัวตาย แต่เดือนพัทราปักใจว่ายายของตนถูกฆาตกรรม เหตุนี้ เดือนพัทราจึงกลับมารุมิหระเพื่อสืบหาคนร้ายที่แท้จริง และเธอต้องพบเจอคนมากมายที่ล้วนแต่ต้องการซื้อบ้านหลังนี้ทั้งสิน การซื้อคฤหาสน์นี้เองที่ทำให้ยายของเธอต้องเผชิญหน้าและขัดแย้งกับคนในท้องถิ่นหลายคน เนื่องจากยายปฏิเสธไม่ขายคฤหาสน์ให้นายทุนคนใดเลย เดือนพัทรายิ่งเชื่อมากขึ้นว่า การตายของยายน่าจะสัมพันธ์กับการขายบ้าน

การดำเนินเรื่องได้พัฒนาไปพร้อมกับอีกปริศนาหนึ่งซึ่งเดือนพัทราพบเหตุการณ์ประหลาด คือ มีชายหนุ่มรูปร่างหน้าตาและแต่งกายผิดแผกไปจากคนทั่วไปมาปรากฏตัวอย่างลึกลับในกระเจงกนา ก่อนจะทราบต่อมาว่า เขาชื่อ “เหมหิรัญญ์” มนุษย์จากอุตรกฐทวีป เหตุที่เหมหิรัญญ์มาปรากฏตัวเพราะคฤหาสน์หลังนี้เป็นจุดเชื่อมต่อไปยังอุตรกฐทวีป โดยมีประตูลับอยู่ใต้คฤหาสน์และผ้าลูกไม้สีดำที่ยายของเดือนพัทราทังไว้นั้นเป็นกุญแจไขประตูเชื่อมมิติ การพบกันระหว่างเดือนพัทราและเหมหิรัญญ์ทำให้ทั้งคู่พัฒนาความสัมพันธ์ไปพร้อมกับการสืบตัวคนร้ายที่เข้มข้นมากยิ่งขึ้น ในระยะนี้เหมหิรัญญ์ได้เดินทางสลับไปมาระหว่างดินแดนของเขากับเดือนพัทราบ้าง กระทั่งเดือนพัทราถูกปองร้าย เหมหิรัญญ์จึงตัดสินใจข้ามมิติมาเพื่อปกป้องและดูแลเธอ และเมื่อถึงจุดวิกฤต (climax) เดือนพัทราก็รู้ว่า แท้จริงคนร้ายมิได้ต้องการจะได้บ้านหลังนี้เท่านั้น หากคนร้ายล่วงรู้ความลับเกี่ยวกับอุตรกฐทวีปและต้องการกุญแจไขไปสู่อีกภพภูมิหนึ่งเพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากดินแดนนั้น เดือนพัทราต้องเผชิญหน้ากับคนร้ายก่อนที่เรื่องราวได้คลี่คลายไปเมื่อคนร้ายตัวจริงถูกจับ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างเดือนพัทรา กับเหมหิรัญญ์ก็ลงเอยด้วยความรัก หากมิได้อยู่ด้วยกันอย่างสมบูรณ์ หมายถึง เหมหิรัญญ์ไม่อาจอยู่ในโลกของเดือนพัทราได้ ต้องเดินทางกลับไปยังอุตรกฐทวีป แต่เขาตัดสินใจจะข้ามมิติมาหาเดือนพัทราจนกว่าเดือนพัทราจะละจากโลกไปและรอวันที่จะอยู่ด้วยกันอีกครั้งในอุตรกฐทวีปต่อไป

เห็นได้ว่าการนำเอาอุตรกฐทวีปเข้ามาใช้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างนวนิยาย ทั้งในแง่การสร้าง ความขัดแย้ง การสร้างตัวละคร และ

การสร้างฉากที่น่าสนใจ คือ การบรรจบกันระหว่างทวีปสองทวีป คือ อุตรรกุทวีปของเหมหิรัญญ์กับชมพูทวีปของเดโณพัตรายังทำให้เกิดนัยยะของ “ความเป็นอื่น” ระหว่างตัวละครแต่ละทวีป เพราะต่างฝ่ายต่างมีภูมิหลังจาก “คนละโลก” การเชื่อมร้อยระหว่างสองทวีปนี้เองทำให้เกิดทั้งการปะทะทางความคิด การเปรียบเทียบการกระทำทั้งความเหมือนและความต่าง แต่ในที่สุด ความเป็นอื่นได้กลายเป็นความรักและลงเอยด้วยการอยู่ด้วยกันซึ่งมีนัยยะให้ตีความได้อีกหลายประการ ด้วยเหตุนี้บทความนี้จึงมุ่งศึกษาว่า พงศกรนำอุตรรกุทวีปจากไตรภูมิพระร่วงมาใช้ในนวนิยายเรื่องลูกไม้ลายสนธยาว่าน่าประเด็นในใด และมีกลวิธีการสร้างนวนิยายอย่างไร จากนั้นจะวิเคราะห์นัยยะสำคัญของการนำอุตรรกุทวีปในนวนิยาย ทั้งนี้ ก่อนการอภิปรายถึงประเด็นทั้งสองจะขอกล่าวถึงลักษณะและความสำคัญ ของอุตรรกุทวีปจากตัวบทต้นทาง คือ ไตรภูมิพระร่วงเป็นเบื้องต้น ก่อนจะเชื่อมโยงมาสู่ประเด็นดังกล่าวต่อไป

2. อุตรรกุทวีปในไตรภูมิพระร่วง: ลักษณะและความสำคัญ

ไตรภูมิพระร่วงหรือไตรภูมิภคเป็นพระราชนิพนธ์ของพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย) แห่งกรุงสุโขทัย รูปแบบเป็นความเรียงร้อยแก้ว เนื้อหาเล่าถึงการเวียนว่ายในภูมิทั้งสาม ได้แก่ กามภูมิ รูปภูมิและอรุภูมิ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะที่ไม่เที่ยงแท้ มีความผันแปรเพื่อนำไปสู่แนวคิดสำคัญคือการบรรลุนิพพาน เนื้อหาในไตรภูมิพระร่วงแบ่งเป็น 10 กัณฑ์ โดยเริ่มต้นบรรยายตั้งแต่ภูมิต่ำสุด คือ นรกภูมิ ตีรจกานภูมิ เปตภูมิ อสุรกายภูมิ มนุสสภูมิ จกามาพจรภูมิหรือสวรรค์ 6 ชั้น ก่อนจะเข้าสู่รูปภูมิ อรุภูมิซึ่งเป็นชั้นพรหม ก่อนจะมาด้วยจักรวาลวิทยา การอุบัติและวินาศของโลกเพื่อชี้ให้เห็นถึงความไม่เที่ยงแท้ของสิ่งต่าง ๆ จบลงด้วยการเข้าสู่ นิพพานภคเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสุขอันเที่ยงแท้ของนิพพาน

คุณค่าของไตรภูมิพระร่วงมีหลายด้าน ด้านศาสนาเป็นคุณค่าสำคัญประการหนึ่ง วรรณคดีเรื่องนี้นับเป็นเครื่องมือในการสั่งสอนประชาชนให้

กระทำคุณงามความดีและสำนึกเกรงกลัวบาปมิได้สั่งสอนอย่างตรงไปตรงมา แต่เปรียบเทียบให้เห็นภาพ ทั้งการพรรณนาถึงความทุกข์ทรมานในอบายภูมิ ขณะที่ได้บรรยายให้เห็นความสุขบนสวรรค์เพื่อให้ผู้คนเร่งทำความดี และการกล่าวถึงการกำเนิดโลกและจักรวาล การกำเนิดมนุษย รวมถึงสัตว์ต่าง ๆ เพื่อจูงใจให้ผู้อ่านประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม หรือการกล่าวถึงแนวคิดเรื่องโลกศาสตร์ซึ่งแบ่งพื้นที่เป็นทวีปต่าง ๆ ทั้งสี่ทวีปก็เพื่อให้เห็นถึงผลของกรรมและการตั้งอยู่ในศีลธรรม (กรมศิลปากร, 2556, 94-97)

การพรรณนาถึงทวีปทั้งสี่ปรากฏในเนื้อหาภักณฑ์ที่ 5 หรือปัญจภักณฑ์ ซึ่งกล่าวถึงมนุสสภูมิ เนื้อหาส่วนนี้บรรยายกำเนิดของมนุษย์ ประเภทของมนุษย์และลักษณะของทวีปทั้งสี่ซึ่งมีเขาพระสุเมรุเป็นแกนกลาง ได้แก่ “ชมพูทวีป” ซึ่งเป็นทวีปของมนุษย์ที่เราอยู่ตั้งอยู่ทางตอนใต้ “อมรโคยานทวีป” ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก “บุรพวิเทหทวีป” ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออก และ “อุตรกฐทวีป” อยู่ทางทิศเหนือ ทั้งนี้ การกล่าวถึงทวีปอื่น ๆ เว้นแต่ชมพูทวีป เป็นการบรรยายให้เห็นถึงดินแดนที่เป็น “อุดมคติ” ทั้งอายุของคนในทวีปทั้งสามจะมีอายุยืนกว่าคนในชมพูทวีป บ้านเมืองมีความสวยงาม ผู้คนรูปร่างหน้าตาดี อ่อนวัยเสมอ การดำรงชีวิตสะดวกสบาย ไม่มีความทุกข์ร้อนในการใช้ชีวิต ขณะที่มนุษย์ในชมพูทวีปกลับมีระดับทางศีลธรรมต่ำกว่า มีอายุที่ไม่ยืนและไม่มั่นคง ความเป็นอยู่ยากลำบาก

ในบรรดาทวีปทั้งสี่ การพรรณนาถึงอุตรกฐทวีปนับว่าเป็นส่วนที่วรรณคดีเรื่องนี้ให้ความสำคัญในฐานะเป็น “อุดมคติสูงสุด” เหนือกว่าทวีปใด ๆ และมักใช้เป็นคู่เปรียบให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนกับชมพูทวีป กล่าวคือ ในตัวบทไตรภูมิพระร่วงได้พรรณนาถึงทวีปนี้ไว้มากพอกับการพรรณนาถึงชมพูทวีป ขณะที่กล่าวถึงอมรโคยานทวีปและบุรพวิเทหทวีปไม่มากนัก ความเป็นอุดมคติสูงสุดของอุตรกฐทวีปปรากฏผ่านลักษณะของมนุษย์ที่งดงาม มีความสุข ตัวอย่างหนึ่งที่ชัดเจน คืออายุขัยของคนในอุตรกฐทวีปนั้นมั่นคงและยืนยาวที่สุด แตกต่างจากอายุขัยของคนในทวีปอื่นที่สั้นกว่า โดยเฉพาะอายุของชาวชมพูทวีปที่ไม่สามารถกำหนดได้ชัดเจน ขึ้นอยู่กับระดับศีลธรรมที่สั่งสม ดังว่า

อันว่าฝูงคนอันอยู่ในบุรพวิเทหะนั้นแล อายุสมเเขยีนได้ 100 ปี เขาจึงตาย อันว่าฝูงคนทั้งหลายอันอยู่ในอมรโคยานทวีปนั้น อายุสมเเขยีนได้ 400 ปี จึงตายแล อันว่าฝูงคนอันอยู่ในอูตรกุรุทวีปนั้น อายุสมเเขยีนได้ 1,000 ปี จึงตายแล แลอายุสมคนทั้ง 3 ทวีปนั้นบ่ห่อนจะรู้ขึ้นรู้ลงเลยสักคาบ เพราะว่าเขานั้นอยู่ในปัญจศีลทุกเมื่อ บ่มีได้ขาด (พระมหาธรรมราชาที่ 1 ลีไทย, 2555, 87)

ระดับศีลธรรมของคนในอูตรกุรุทวีปยังได้รับการเน้นย้ำว่าสูงกว่าทวีปอื่น ๆ มีความสุขสบายในการใช้ชีวิต ตลอดจนพื้นที่ในทวีปนี้ยังคงงามสมบูรณ์แบบ ดังที่ปรากฏในดัตถพว่

แผ่นดินเบื้องดินนอนพระสินธุ่นั้นชื่อว่า อูตรกุโรทวีป โดยกว้างได้ 8,000 โยชน์ แผ่นดินเล็กได้ 500 แผ่นดินนั้นล้อมรอบเป็นบริวาร ฝูงคนอยู่ในที่นั้นหน้าเขาเป็น 4 มุม และมีภูเขาทองล้อมรอบ ผู้คนทั้งหลายอยู่ที่นั้นมากมายนัก เทียรย่อมดีกว่าคนทุกแห่ง เพื่อว่าเพราะบุญเขาแล เขารักษาศีล แลแผ่นดินเขานั้นราบเคียงเรียงเสมอกัน ดูกามนักหนาหาที่รามที่หลุมที่ขุมที่เทงบ่มีได้ [...] คนฝูงนั้นเรียวแรงอยู่ชู้คน แต่หนุ่มถึงแก่บ่มีรู้ถอยกำลังเลย แลคนชาวอูตรกุรุนั้นหาความกังวลบ่มีได้ ด้วยจะทำไรไถนาค้าขายล่าปล่องทำมา (พระมหาธรรมราชาที่ 1 ลีไทย, 2555: 89)

ขณะที่มนุษย์ในชมพูทวีปต้องออกไปปลุกข้าว ตลอดจนมีกรรมวิธีมากมายกว่าจะออกมาเป็นข้าวเพื่อรับประทาน ชาวอูตรกุรุทวีปกลับมีอาหารการกินที่บริบูรณ์ไม่ต้องออกไปทำนา แต่มีข้าวเรียกว่า “สัตยชาติสาลี” ซึ่งเป็นต้นรวงพร้าวที่นำมารับประทาน นอกจากนั้น อูตรกุรุทวีปยังมี “ต้นกัลปพฤกษ์” ที่ผู้ใดปรารถนาสิ่งใดก็สามารถขอได้สมประสงค์

อันบ่งบอกว่า ชาวอุตรกฐทวีปนั้นแทบจะปราศจากความกระหายใคร่มีเพราะ
ต้นกัลปพฤกษ์ดังกล่าวสามารถบันดาลสิ่งที่พวกเขาต้องการได้ทุกอย่าง

ความกังวลอีกประการหนึ่งของมนุษย์ที่ประสบในชมพูทวีป คือ การให้
กำเนิดบุตรของสตรี หากพิจารณาจากเนื้อหาในส่วนมนุสสภูมิ โดยเฉพาะ
การกำเนิดมนุษย์จะพบว่า ไตรภูมิพระร่วงได้บรรยายถึงความยากลำบาก
ความสกลปรก ตลอดจนถึงความเจ็บปวดกว่าจะทำให้กำเนิดและเลี้ยงดูบุตรขึ้น
มาได้ หากแต่ตรงข้ามกับสตรีในอุตรกฐทวีป ดัง

ผู้หญิงอันอยู่ในแผ่นดินนั้น เมื่อเขามีคัพภะและจะ
คลอดลูกใส่ในที่อยู่นั้นบ่ห่อนจะรู้เจ็บท้อง เจ็บพุง ครั้น
ว่า ท้องนั้นสนใจรู้ว่าจะคลอดลูก แลแม่อยู่แห่งใดก็ดี เทียร
ย่อมเป็นแท่นเป็นที่อยู่ที่นอนเกิดขึ้นเอง ดังกล่าวมาแต่ก่อน
นั้นแล เขาจึงคลอดลูกในที่นั้น เขาบ่ห่อนจะรู้เจ็บท้องเจ็บใส่
บ่ห่อนจะรู้แค้นเนื้อแค้นใจด้วยคลอดลูกนั้นสักอันเลย
(พระมหาธรรมราชาที่ 1 ลีไทย, 2555, 94-95)

ทั้งหมดที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า อุตรกฐทวีปนับเป็นดินแดน
แห่งอุดมคติสูงสุด ประเด็นนี้ ชลธิรา สัตยาวัฒนา (2550, 75) ได้วิเคราะห์
เชิงจิตวิทยาไว้ว่า การอธิบายการกำเนิดมนุษย์และภูมิศาสตร์จักรวาลใน
ไตรภูมิพระร่วงไม่เพียงเป็นการคลายข้อสงสัยเรื่องการทำเนิดและจุดจบของ
มนุษย์ การกำเนิดโลก สภาพภูมิศาสตร์และปรากฏการณ์ธรรมชาติเท่านั้น
หากยังสะท้อนจิตใจสำนึกร่วม กล่าวคือ ความรู้สึกว่าดินแดนที่เราอยู่ใน
ปัจจุบัน คือ ชมพูทวีปดีสุดทวีปอื่น ๆ ไม่ได้ และยุคที่เราอยู่ก็เป็นยุคเสื่อม
โดยใช้ภาพพจน์และจินตนาการถึงมีอุตรกฐทวีปให้เป็นทวีปที่ดีที่สุด แต่มนุษย์
ก็ยังไม่หมดหวังเสียทีเดียว เพราะมีหวังต่อไปเพื่อจะได้พบพระศรีอาริย์

โดยนัยนี้ อุตรกฐทวีปในไตรภูมิพระร่วงนั้นนับเป็น “คู่ตรงข้าม” อย่าง
ชัดเจนกับชมพูทวีป ทั้งลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ การพรรณนาถึง

ความสุข ความบริบูรณ์ของผู้คนที่ในดินแดนดังกล่าวที่ไม่ต้องทุกข์ร้อน การกล่าวถึงดินแดนอันเป็นอุดมคติสูงสุดนี้เองจึงนับเป็นการแสดงทั้ง “ความขาด” ของโลกมนุษย์ในชมพูทวีป และแสดง “ความหวัง” ของมนุษย์ที่จะมุ่งไปสู่ดินแดนที่ดีกว่าด้วยการสั่งสมความดีงามตามคติพระพุทธศาสนา นั่นเอง

3. อูตรกुरुทวีปในลูกไม้ลายสนธยา: กลวิธีการนำอูตรกुरुทวีปมาสร้างนวนิยาย

ในลูกไม้ลายสนธยา ลักษณะและความสำคัญของอูตรกुरुทวีปจาก ไตรภูมิพระร่วงเป็นส่วนสำคัญต่อการสร้างนวนิยาย โดยปรากฏผ่านการวางโครงเรื่อง การสร้างตัวละครและฉาก ตลอดจนการนำเสนอแนวคิดหลักของเรื่อง ดังต่อไปนี้

3.1 โครงเรื่อง โครงเรื่องในนวนิยายของพงศกรหลายเรื่องมักมีชุดเหตุการณ์หลักและการจัดเรียงลำดับเหตุการณ์ที่สัมพันธ์กับการเดินทาง กล่าวคือ นวนิยายมักเปิดเรื่องด้วยเหตุการณ์การเดินทางซึ่งตัวละครเอกต้องไปเผชิญหน้ากับเรื่องราวลึกลับ จากนั้นจึงเกิดการค้นหาสาเหตุดังกล่าว เมื่อเกิดการค้นหา ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้น การค้นหาได้นำมาสู่การค้นพบที่ละส่วน กระทั่งเรื่องได้พัฒนาไปสู่จุดสูงสุดของความขัดแย้งเพื่อให้เรื่องราวยุติ การยุติความขัดแย้งนำมาสู่การค้นพบคำตอบที่หาไว้ และตัวละครอาจเดินทางกลับไปยังที่จากมาหรือย้ายมาตั้งรกรากในพื้นที่ใหม่ (ศรัณย์ภัทร์ บุญฮก, 2558, 81-82)

โครงเรื่องหลักของลูกไม้ลายสนธยา ได้ดำเนินตามโครงเรื่องดังกล่าว โดยมีอูตรกुरुทวีปเป็นส่วนสร้างความซับซ้อนช่วงการค้นหาและการค้นพบ กล่าวคือ เดือนพัทราได้เดินทางกลับมายังอยุธยาแล้วแต่เธอไม่เชื่อว่า ยายฆ่าตัวตายตามคำอธิบายของตำรวจ เหตุนี้เดือนพัทราจึงได้เริ่มต้นค้นหาสาเหตุการตายของยาย พร้อมกับเพิ่มอีกปมปริศนาเข้ามา คือ การปรากฏตัวของเหมหิรัญญ์และเรื่องราวของอูตรกुरुทวีป ช่วงแรก การค้นหาเกี่ยวกับ

คติชาตกรรมและการค้นพบดินแดนอุตรกูรวิปยังคงดูเหมือนไม่สัมพันธ์กัน ลักษณะเหมือนมีโครงเรื่องสองโครงเรื่องดำเนินคู่ขนานไป หากแต่ท้ายที่สุด สองโครงเรื่องได้มาบรรจบกัน เพราะเหตุผลที่ยายของเดือนพัทรา ถูกชาตกรรมเกิดจากคนร้ายทราบความลับว่า บ้านของยายเป็นประตูไปสู่อุตรกูรวิป คนร้ายจึงเห็นว่า หากซื้อบ้านจากยายของเดือนพัทราได้นั้น เท่ากับสามารถเข้าไปดักดวงของวิเศษจากอุตรกูรวิปได้ ดังที่นายวรรค์ นายเทศมนตรีเมืองรุมิหลาซึ่งเป็นคนร้ายได้กล่าวกับเดือนพัทราว่า เพราะยายของเธอไม่ยอมมอบผ้าลูกไม้ซึ่งเป็นกุญแจไปสู่อุตรกูรวิปจึงทำให้เกิดคติชาตกรรมขึ้น

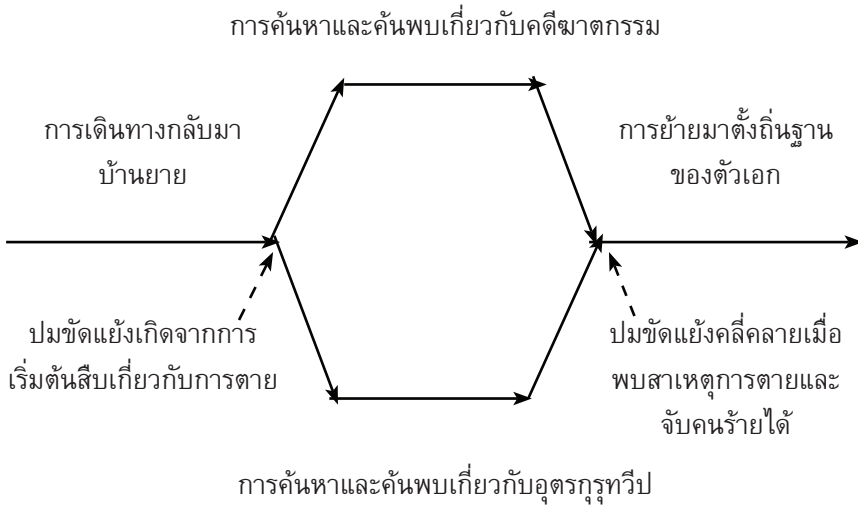
“ถ้าเธอมอบกุญแจให้ฉันมาตั้งแต่แรก เรื่องก็คงไม่วุ่นวายถึงขนาดนี้” นายวรรค์ยื่นมือออกมาข้างหน้า “เพราะกุญแจดอกนี้ที่เดียวที่ทำให้ฉันต้องลงมือฆ่าคนไปถึงสองคน”

“คุณอยากได้กุญแจดอกนี้มากขนาดนั้นเชียหรือ” เดือนพัทราอดประหลาดใจมิได้ว่าอีกฝ่ายกำลังคิดอะไรอยู่

“ก็มันเป็นกุญแจที่จะพาเราไปสู่อีกมิติหนึ่งที่คนมีอายุยืนยาว ไม่เจ็บ ไม่ไข้ ไม่ไช้หรือ” นายวรรค์แหยะยิ้ม “ใครบ้างไม่อยากมีอายุยืนยาวไม่เจ็บไม่ป่วย” (พงศกร, 2557, 457)

หากท้ายที่สุด เมื่อจับตัวคนร้ายได้จึงเป็นการแก้ไขปมขัดแย้งเรื่องคติชาตกรรมและเป็นการปกป้องให้คนไม่เหมาะสมไม่สามารถเข้าถึงอุตรกูรวิปได้ และเดือนพัทราที่ตัดสินใจย้ายมาตั้งถิ่นฐานในบ้านของยายเพื่ออยู่กับเหมหรือญญ์ โดยสามารถสรุปโครงเรื่องดังกล่าวนี้เป็นแผนภาพ 1 ดังนี้

การนำอุตรกูรวิปเข้ามาในนวนิยายเรื่องนี้ทำให้การดำเนินเรื่องในช่วงการค้นหาและการค้นพบมิได้เป็นเพียงโครงเรื่องแบบสืบสวนสอบสวนเท่านั้น หากยังทำให้เรื่องราวมีเหตุการณ์เหนือธรรมชาติเข้ามาปรากฏร่วมด้วย

แผนภาพ 1 แสดงการนำอุตรกुरुทวีปมาสร้างโครงเรื่องในนวนิยาย
ลูกไม้ลายสนธยา

ก่อนทั้งสองเหตุการณ์จะบรรจบลงด้วยการสรุปให้เห็นว่า สาเหตุของการฆาตกรรมมาจากความต้องการดักตวงผลประโยชน์ในอุตรกुरुทวีป การจบลงด้วยการเฉลยว่า ผู้ร้ายต้องการครอบครองฤทธาสน์เพราะต้องการเดินทางไปอุตรกुरुทวีปเช่นนี้ยิ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของอุตรกुरुทวีปจากไตรภูมิพระร่วงเข้ามาใช้ในนวนิยาย เพราะลักษณะความเป็นอุดมคติของอุตรกुरुทวีปทำให้มนุษย์ในชมพูทวีปเฝ้าฝันที่จะเดินทางไปเพื่อหาสิ่งมาชดเชยสิ่งที่ตนเองขาดหายไป และนำเอาความอุดมสมบูรณ์จากดินแดนดังกล่าวมาเติมเต็มความต้องการของตน อย่างไรก็ตาม การที่ตัวละครปฏิกฤษีไม่สามารถเข้าถึงดินแดนดังกล่าวได้นั้นก็อาจหมายความว่า คนในดินแดนดังกล่าวจำเป็นต้องมีศีลธรรมสูงจึงจะสามารถติดต่อกับผู้คนและเดินทางไปอุตรกुरुทวีปได้

3.2 ตัวละคร นวนิยายเรื่องนี้ได้อ้างอิงลักษณะและพฤติกรรมของมนุษย์ที่บรรยายไว้ในไตรภูมิพระร่วง มาสร้างเป็นตัวละครสำคัญ คือ “เหมหิรัญญ์”

ตัวละครเอกฝ่ายชายซึ่งพงศกรอ้างอิงจากลักษณะและพฤติกรรมที่สมบูรณ์แบบต่าง ๆ มาสร้าง กล่าวคือ ในไตรภูมิพระร่วงได้บรรยายลักษณะของผู้ชายไว้ว่า “ผู้คนอันอยู่ในอุตรกฐนั้นแล หน้าเขาเป็น 4 มุมดุจตั้งทวน แก่งถากให้เป็น 4 เหลี่ยม กว้างและรีนั้นเท่ากัน” (พระมหาธรรมราชาที่ 1 ลีไทย, 2555, 86) และ “อันว่าผู้ชายอันอยู่ในแผ่นดินอุตรกฐนั้นโสด รูปโฉม โนมพรรณเขานี้งามดั่งปาวหุมน้อยอันได้ยี่สิบปี มิรู้แก่มิรู้แก่ เขาหุมน้อย ดั่งนั้นชั่วตนทุก ๆ คนแล” (พระมหาธรรมราชาที่ 1 ลีไทย, 2555, 92-93) สรุปได้ว่า มนุษย์ในดินแดนนี้มีรูปหน้าซึ่งสมมาตรกัน ผู้ชายมีรูปร่างและเป็นหนุ่มตลอดกาลไม่ว่าจะอายุขัยเปลี่ยนไปเท่าใด

ส่วนตัวละครเหมหิรัญญ์นั้น พงศกรได้นำลักษณะรายละเอียดบางอย่างในไตรภูมิพระร่วงมาดัดแปลงเพิ่มเติม หากแต่ก็ได้คงลักษณะสำคัญคือ “ชายหนุ่มรูปงามที่เป็นอุดมคติ” ดังที่บรรยายว่า “เรือนร่างของเขาสูงผึ่งผาย เครื่องแต่งกายมีเพียงผ้าขาวพันท่อนล่างเผยให้เห็นกล้ามเนื้อ แขนและไหล่แข็งแรง” (พงศกร, 2557, 40) และ “ร่างแข็งแรงของเขาเหมือนจะปลงรัศมีเรืองออกมาได้ ทรวงอกผึ่งผายกระเพื่อมขึ้นลงตามจังหวะลมหายใจ ชายผ้าถุงสีขาวสะอาดพลิ้วไหวไปตามแรงของสายลม [...] จมูกของเขาโค้งได้สัดส่วนราวรูปสลักหินอ่อน ดวงตาสีเขียวยาวอยู่ภายใต้คิ้วเข้ม” (พงศกร, 2557, 93) ซึ่งเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะไตรภูมิพระร่วงได้ให้ลักษณะของผู้นั้นไว้เพียงความงามในอุดมคติ เมื่อปรากฏในนวนิยายจึงได้นำเอาคติความงามของเรือนร่างผู้ชายในยุคปัจจุบันเข้ามาให้รายละเอียดเพื่อสอดคล้องกับผู้อ่านในยุคปัจจุบันนั่นเอง

อย่างไรก็ดี ความสำคัญของตัวละครเหมหิรัญญ์มิได้อยู่ที่เรือนร่างความงามที่เป็นอุดมคติ แต่เป็นความดีที่สมบูรณ์แบบเพื่อเป็นคู่เปรียบเทียบกับตัวละครมนุษย์คนอื่นๆ ในชมพูทวีป กล่าวคือ เหมหิรัญญ์เป็นตัวละครที่เดินทางมาจากอุตรกฐทวีปเพื่อแสดงให้เห็นถึงความดีและคุณธรรมที่สูงส่งของมนุษย์จากอุตรกฐทวีป ขณะเดียวกันนวนิยายก็แสดงภาพความวุ่นวายของมนุษย์ในชมพูทวีป ยิ่งประจวบกับเหตุการณ์การสืบทอดราชบัลลังก์ในคดียา

ของเดือนพัทราด้วยแล้วก็ยิ่งทำให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างมนุษย์สองทวีปอย่างชัดเจน เมื่อตัวละครเหมหิรัญย์ข้ามมิติมาอยู่ในชมพูทวีป สิ่งที่เกิดขึ้นกับเขา คือ ความไม่เข้าใจการกระทำของมนุษย์ในชมพูทวีปที่เต็มไปด้วยกิเลส จนทำให้เหมหิรัญย์ล้มป่วยลง เพราะ “การเดินทางข้ามมิติมาอยู่ในทวีปที่จัดได้ว่าภพภูมิต่ำกว่าอูตรกुरुทวีปทำให้เขาป่วย เหมหิรัญย์รู้เรื่องนี้ดี หากเขาไม่คิดว่าอาการป่วยของตัวเองจะปรากฏขึ้นเร็วเพียงนี้ด้วยผ่านมาตนเองมีสุขภาพแข็งแรงดีมาก” (พงศกร, 2557, 442) การเจ็บป่วยของเหมหิรัญย์จึงเป็นการตอกย้ำให้เห็นว่า ระดับศีลธรรมของคนในชมพูทวีปต่ำจนทำให้คนจากอูตรกुरुทวีปไม่สามารถอยู่ได้

3.3 ฉาก ฉากในลูกไม้ลายสนธยามีความสอดคล้องกับขนบของฉากในวรรณกรรมกอธิค (gothic fiction) กล่าวคือ ฉากในวรรณกรรมกอธิคมักเกิดขึ้นในเวลาและสถานที่ที่ไกลตัวจากผู้คนในปัจจุบัน มักเป็นฉากปราสาทที่มีความลึกลับและตัวละครเอกหญิงต้องเข้าไปอยู่ในปราสาทพร้อมกับเผชิญชะตากรรมต่าง ๆ (สุเรศ โขติอุดมพันธ์, 2551, 53) ไม่ต่างจากฉากสถานที่ในลูกไม้ลายสนธยา ซึ่งเป็นฉากจังหวัดสมมติที่อยู่ห่างไกลทางภาคใต้ของไทยชื่อเรียกว่า รุมิหลา และมีฉากหลักของเรื่อง คือ ฉากหาสน์ที่ยายของเดือนพัทราเป็นเจ้าของตั้งเต็นและโคตเตี้ยวอยู่ริมชายทะเล ฉากหาสน์มีประตูกล ห้องลับและสิ่งลึกลับต่าง ๆ ซุกซ่อนอยู่หลายอย่างให้ตัวละครเอกหญิง คือ เดือนพัทราต้องเข้ามาประสบและไขปริศนา

แม้พงศกรได้นำกรอบของวรรณกรรมแนวกอธิคมาใช้แต่นวนิยายของพงศกรมักนำมาปรับใช้ให้มีความยืดหยุ่น ไม่เป็นไปตามกรอบตะวันตกมากนัก แต่ได้นำเอาลักษณะของตะวันออกเข้ามาผสมผสาน (วีรี เกวลกุล, 2552, 185) ลักษณะดังกล่าวปรากฏในนวนิยายเรื่องนี้เช่นกัน อูตรกुरुทวีปเป็นองค์ประกอบสำคัญให้ฉากมีความลึกลับตามขนบวรรณกรรมกอธิคและมีส่วนสำคัญต่อเรื่อง กล่าวคือ พงศกรสร้างให้หาสน์หลังดังกล่าวเป็นจุดเชื่อมต่อกับอูตรกुरुทวีป การปรากฏตัวของเหมหิรัญย์ในหาสน์ทำให้เดือนพัทรายิ่งฉงนสงสัยและนำไปสู่การค้นหาในหาสน์หลังนี้ กระทั่งพบ

ประตูลับที่เชื่อมต่อกับอุตรกฐทวีปใต้คฤหาสน์ และพบว่า ผ้าลูกไม้สีดำที่ยายของเดือนพัตราเป็นกุญแจที่ไขประตูไปสู่ดินแดนดังกล่าว ทั้งนี้ พงศกรได้นำเอาลักษณะที่บรรยายไว้ในไตรภูมิพระร่วง เช่น มีต้นกัลปพฤกษ์ความสวยงามของพื้นที่ ฯลฯ มาขยายเป็นดินแดนอุตรกฐทวีปที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องนี้เพื่อให้ตัวละครที่มาชมพุมหุทวีปที่ไปเยือนดินแดนดังกล่าวได้ประจักษ์ถึงความสมบูรณ์แบบที่เป็นอุดมคติซึ่งแตกต่างจากดินแดนที่พวกเขาอยู่ อันจะมีส่วนโน้มนำความคิดของตัวละครให้เห็นว่า “ดินแดนที่ได้รับการจารึกนามอยู่ในไตรภูมิภavnนั้นมียุ่จริง ความดินนั้นไม่สิ้นสูญ แม้มนุษย์คนอื่น ๆ จะมองไม่เห็น หากเทพเทวดาต่างรู้และแลเห็น” (พงศกร, 2557, 183) ฉากดินแดนอุตรกฐทวีปจึงนั้นเป็นดินแดนที่ดึงดูดทั้งทางกายภาพและผู้คน ที่อาศัยอยู่ ขณะที่คนจากชมพุมหุทวีปอย่างเดือนพัตราได้หันกลับมาพิจารณาตนซึ่งยังอยู่ในภพภูมิที่ต่ำกว่า และอีกนัยหนึ่งก็อาจตีความได้ว่า ระดับศีลธรรมของคนในบ้านอาจสูงพอที่จะติดต่อกับมนุษย์อีกทวีปได้ และอาจเป็นสาเหตุให้ตัวละครทั้งสองโลกได้มีปฏิสัมพันธ์กันได้ด้วย

กล่าวได้ว่า นวนิยายเรื่องนี้นำเอาขนบวรรณกรรมกอธิกมาใช้ก็จริงอยู่ แต่ได้นำเอาลักษณะและความสำคัญของอุตรกฐทวีปมาผสมผสาน ทำให้ฉากคฤหาสน์เป็นพื้นที่ให้ดินแดนทั้งสองเข้ามาเหลื่อมซ้อนกัน เพื่อให้ตัวละครเดินทางข้ามไปก็เป็นการทำให้ตัวละครเห็นอุดมคติของดินแดนดังกล่าวอย่างประจักษ์ชัดเพื่อโน้มนำให้ตัวละครจากชมพุมหุทวีปเชื่อและยกระดับศีลธรรมของตนเอง

3.4 แนวคิด นวนิยายของพงศกรมักนำเสนอแนวคิดตามคติคำสอนทางพุทธศาสนา ทั้งแนวคิดเรื่องกิเลสเป็นเหตุแห่งทุกข์และกรรมกำหนดความเป็นไป (ศรัณย์ภัทร์ บุญชก, 2558, 162) ลูกไม้ลายสนธยาเป็นนวนิยายอีกเรื่องซึ่งนำเสนอให้เห็นว่า กิเลสเป็นเหตุแห่งทุกข์ เพื่อเสนอแนะให้ละวางกิเลสลง อันจะทำให้ตนเองและสังคมมีความสุข โดยสามารถพิจารณาได้จากการวางโครงเรื่องให้ปมขัดแย้งหลักเกี่ยวกับคติชาดกรรมมีสาเหตุมาจากกิเลสของมนุษย์ การสร้างตัวละครให้เห็นความแตกต่างระหว่างมนุษย์จาก

ชมพูทวีปที่มีความโลภกับมนุษย์จากอูตรกุฑทวีปซึ่งไม่มีกิเลส ตลอดจนการ
สร้างฉาให้ดินแดนอูตรกุฑทวีปประจักษ์ชัดแก่เดือนพัทราเพื่อโน้มนำให้
ตัวละครวางกิเลสและมุ่งแสวงหาความสุขที่แท้จริง

อูตรกุฑทวีปนับเป็นส่วนสำคัญต่อการนำเสนอแนวคิดหลักดังกล่าว
กล่าวคือ พงศกรนำเรื่องราวจากอูตรกุฑทวีปมาใช้เป็นส่วน “เร้า” และ “ละ”
กิเลสของมนุษย์ ดังที่อูตรกุฑทวีปถูกวางเป็นปมขัดแย้งให้เกิดการฆาตกรรม
คนร้ายต้องการเดินทางไปอูตรกุฑทวีปเพื่อตัดดวงผลประโยชน์ในดินแดน
ดังกล่าว อันจะทำให้เห็นว่า ความเป็นอุดมคติ คือ อายุยืน ปราศจากโรคพยาธิ
กลายเป็นส่วนเร้าให้มนุษย์ที่ยังถูกกิเลสครอบงำต้องการเดินทางไปยัง
อูตรกุฑทวีปเพื่อมาชดเชยสิ่งที่ตนเองขาด แต่ท้ายที่สุด คนร้ายดังกล่าวก็
ถูกลงโทษด้วยกิเลสของตนเอง

ขณะที่อูตรกุฑทวีปในความคิดของตัวละครปฏิบัติเป็นสิ่งที่เร้ากิเลส ใน
ทางตรงกันข้าม อูตรกุฑทวีปในสายตาของตัวละครเอกได้รับการนำเสนอให้
เห็นว่า “ทรัพย์สินถุงการเหล่านั้นล้วนเป็นสิ่งซึ่งมนุษย์ชาวอูตรกุฑทวีปเห็นเป็น
สิ่งธรรมดา ด้วยไม่ใช่วัตถุที่จะนำมาซึ่งความสุขและบรรลุธรรม แต่ถ้าหาก
เป็นมนุษย์ในชมพูทวีปได้มาเห็นสรรพสิ่งเหล่านี้ ความละโมภโลภมากจะ
ทำให้หัวใจเต้นแรง” (พงศกร, 2557, 183) เพื่อบ่งบอกว่า อูตรกุฑทวีปเป็น
ดินแดนที่เป็นอุดมคติเพราะมนุษย์ได้ละวางกิเลส

ตัวละครและฉากที่นำอูตรกุฑทวีปมาสร้างก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญใน
การโน้มนำให้เห็นความแตกต่างถึงระดับศีลธรรมของมนุษย์ในอูตรกุฑทวีป
กับชมพูทวีป ดังที่ปรากฏจากการสร้างตัวละครที่มนุษย์ในอูตรกุฑทวีปเป็น
ตัวแทนของมนุษย์ที่ละวางกิเลสได้และชี้แนะตัวละครในชมพูทวีปให้ทำตาม

“ที่อูตรกุฑทวีป เราไม่ต้องแก่งแย่งแข่งขันกันเหมือนอย่างที่นี่”
เหมหิรัญญ์ยิ้มให้กับหญิงสาวโลกที่เขาจากมา ผู้คนล้วนตั้งอยู่
ในศีลธรรม บรรณาสสิ่งใดก็สามารถไปอธิฐานเอาได้จาก
ต้นกัลปพฤกษ์ที่ขึ้นในใจกลางทวีป [...]

เป็นเพราะกิเลสของมนุษย์ชมพูทวีปที่มีมากมายไม่รู้จัก
จบสิ้นนั่นเองที่นำมาซึ่งความทุกข์ ความวุ่นวายทั้งหลายแหล่
(พงศกร, 2557, 354)

กล่าวได้ว่า การสร้างตัวละครเหมหิริญญขึ้นมาเพื่อเปรียบเทียบให้เห็น
ความแตกต่างเรื่องคุณธรรมของมนุษย์สองทวีปนี้ ด้านหนึ่งคือความสูงส่ง
ของมนุษย์ในอุตรกฐทวีป อีกด้านหนึ่งคือการบ่งบอกว่ามนุษย์ในดินแดน
ชมพูทวีปนี้เต็มไปด้วยกิเลสและความวุ่นวาย ไม่น่าอยู่จนทำให้พฤติกรรม
ด้านลบของมนุษย์ในชมพูทวีปนี้เด่นชัดมากยิ่งขึ้น จุดประสงค์สำคัญเพื่อ
โน้มนำเตือนพัตราให้ละวางกิเลสได้ดังที่ปรากฏในบทสรุปของเรื่อง เหมหิริญญ
ไม่อาจอยู่ในชมพูทวีปที่มีภพภูมิต่ำกว่าได้ต่อไป เขาจึงเดินทางกลับไปยัง

อุตรกฐทวีป เหมหิริญญยังยืนยันจะกลับมาหาเดือนพัตราเป็นระยะๆ
ด้วยการสลับไปมาระหว่างสองทวีป จนเมื่อใดเดือนพัตราสิ้นอายุขัยจาก
ชมพูทวีป พวกเขาสัญญาจะไปพบอีกครั้งในอุตรกฐทวีป ดังที่ตอนจบเรื่อง
เดือนพัตราได้รำพึงว่า “ลูกไม้จากอุตรกฐทวีปที่นำเธอมาพบกับใครคนหนึ่ง
ใครบางคนที่มีหัตศรย้อย่างเหลือเชื่อ ใครบางคนทีเดินทางมาจากที่ไกล
แสนไกล ใครบางคนที่จะเดินไปด้วยกันกับเธอบนเส้นทางแห่งความดีงาม”
(พงศกร, 2557, 487-488) เพื่อบอกว่าการพบกันของตัวละครทั้งสองจะไป
การนำไปสู่การละวางจากกิเลสเพื่อไปสู่ภพภูมิที่ดีกว่า

ทั้งหมดที่กล่าวมาเห็นได้ชัดว่า พงศกรนำเอารายละเอียดต่าง ๆ ใน
อุตรกฐทวีปมาใช้เพื่อสร้างนวนิยายเรื่องนี้แทบทุกส่วน ทั้งการวางปมขัดแย้งให้
มีคติชาตกรรมควบคู่กับการเทียบเคียงให้เห็นระดับความดีที่แตกต่างกันของ
มนุษย์สองทวีป โดยใช้ตัวละครเหมหิริญญมาแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างอย่าง
เป็นรูปธรรม และใช้ฉากภูเขาสันเป็นพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างสองโลก เพื่อเรา
ให้เห็นภาพกิเลสของมนุษย์ในชมพูทวีปอย่างชัดเจนก่อนไปสู่แนวคิดหลัก
เกี่ยวกับการละวางกิเลส หากพิจารณาในภาพรวมของการนำอุตรกฐทวีป
มาสร้างนวนิยายอาจเรียกได้ว่า พงศกรนำลักษณะของความเป็นอุดมคติ

ของทวีปดังกล่าวซึ่งเป็นความคิดที่นำเสนออยู่ในไตรภูมิพระร่วงมาปรับใช้ ความเป็นอุดมคติในด้านความดี ความสงบสุขของดินแดนอูตรกฏทวีปเป็นสิ่งที่พงศกรเน้นย้ำ ในทางกลับกัน มนุษย์ในชมพูทวีปก็ได้รับการนำเสนอให้เห็นเป็นมนุษย์ที่ยังมี “ความขาด” อันนำมาสู่กิเลสที่ต้องการแสวงหาความสุขความสมบูรณ์แบบในชีวิตนั่นเอง ไม่ต่างจากการนำเสนอชมพูทวีปในไตรภูมิพระร่วงที่บอกเล่าถึงความทุกข์ยากของมนุษย์ต่างจากทวีปอื่น ๆ

4. จากความเป็นอื่นสู่การอยู่ร่วมกัน: นัยยะของการนำอูตรกฏทวีปมาใช้ในโลกไม้ลายสนธยา

การนำเสนออูตรกฏทวีปในโลกไม้ลายสนธยา มิเพียงนำมาสร้างเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการวางโครงเรื่อง การสร้างตัวละครและฉาก รวมถึงการนำเสนอแนวคิดตามที่อภิปรายไปเท่านั้น หากอูตรกฏทวีปที่ปรากฏในนวนิยายได้ทำให้เกิดนัยยะที่น่าสนใจ นั่นคือ การนำชมพูทวีปและอูตรกฏทวีปมาบรรจบกันเป็นการทำให้เกิดภาวะความเป็นอื่น ตัวละครจากแต่ละโลกได้เผชิญหน้ากันและต่างมองเห็นความแตกต่างซึ่งกันและกัน แต่ท้ายที่สุดความเป็นอื่นก็จบลงด้วยการอยู่ด้วยกันของตัวละครสองโลก แต่ก็เป็น การอยู่ด้วยกันได้เงื่อนไขบางประการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 นัยยะของความเป็นอื่น: การข้ามมิติเพื่อมองเห็นความต่าง

ความเป็นอื่นในนวนิยายเรื่องนี้เกิดขึ้นจากการนำตัวละครจากสองทวีปมาพบกัน โดยพงศกรใช้ การข้ามมิติเป็นจุดเชื่อมโยงให้ตัวละครมีปฏิสัมพันธ์กัน แม้การข้ามมิติเป็นสิ่งต้องห้าม เพราะ “ทุกคนในอูตรกฏทวีปต่างรู้กันดีว่ามีข้อห้ามเด็ดขาดที่จะอนุญาตให้คนจากทวีปอื่นล่วงล้ำล้ำกราย ด้วยแต่ละทวีปนั้น ผู้คนล้วนมีระดับของศีลที่แตกต่างกัน ผู้ที่มีศีลเสมอกันเท่านั้นจึงจะสามารถมีปฏิสัมพันธ์กันได้” (พงศกร, 2557, 182) แต่การข้ามมิติอาจเกิดขึ้นได้เพื่อเป็นช่องทางให้มนุษย์ในภพภูมิที่ต่ำกว่าได้เห็นอูตรกฏทวีปเป็นต้นแบบ ดังที่

“ในสมัยโบราณที่มนุษย์ชมพูทวีปยังมีศีลธรรมสูงกว่านี้ ทวีปทั้งสี่เคยติดต่อกันได้ แต่เฉพาะผู้มีศีลเสมอกันเท่านั้น” เขาอธิบายต่อ “จักรวาลเคยอนุญาตไว้เช่นนั้น เพื่อที่มนุษย์ใน ภพภูมิที่ต่ำกว่าจะได้เห็นว่าภพภูมิที่สูงกว่ามีจริงเพื่อที่พวก เขาจะได้หมั่นรักษาศีล ประพฤติตนให้อยู่ในศีลธรรมอันดีงาม เมื่อหมดบุญในภพเก่าก็ได้ไปเกิดในภพภูมิใหม่ที่สูงกว่า”

“แต่แล้ว เมื่อศีลธรรมของมนุษย์ในชมพูทวีปเสื่อมลง เรื่อย ๆ จักรวาลก็จำเป็นต้องปิดช่องทางติดต่อบetween ทวีปเสีย ด้วยมีมนุษย์จำนวนไม่น้อยที่ฉกฉวยโอกาสหา ความเสื่อมเสียมาสู่ทวีปอื่น ๆ โดยเฉพาะอุตรกฐทวีป ...แต่ กระนั้นก็ยังมิช่องทางบางช่องทางหลงเหลืออยู่ หนึ่งใน จำนวนนั้นก็คือนานประตุในถ้าได้บ้านของประพิมพ์ซึ่งจะ เปิดมาสู่อุตรกฐทวีปตรงบริเวณทุ่งดอกกุหลาบ” (พงศกร, 2557, 284-285)

การละเมิดกฎของจักรวาลเพื่อให้เกิดการข้ามมิติเป็นเหตุให้ตัวละคร สองทวีปพบและรู้สึกถึงความแปลกหน้าระหว่างกัน เหมหิรัญญ์ เคยพบเจอ มนุษย์จากชมพูทวีป ดังที่เขาเคยบรรยายของเดือนพัทรา และมนุษย์คน อื่น ๆ ในอดีตมาก่อนพบเดือนพัทรา และพอทราบข้อมูลเกี่ยวกับมนุษย์ใน ชมพูทวีปมาบ้างจากเรื่องเล่าของชาวอุตรกฐทวีป เช่น “หน้าตาของพวก ชมพูทวีปคล้ายกับพวกเรา แต่กายเตี้ยกว่า ใบหน้ากลมกว่า ผิวพรรณไม่ สวยงามเหมือนอย่างพวกเรา สมัยก่อนพวกเขามีอายุยืนถึงหมื่นปี แต่เมื่อ ศีลธรรมเสื่อมลง อายุของชาวพูทวีปก็เริ่มลดน้อยลง อายุของพวกเขาก็ ยืนยาวเพียงไร่นั้นขึ้นอยู่กับคุณธรรมของแต่ละคน ไม่นั่นนอนเหมือนอย่าง พวกเราชาวอุตรกฐทวีป” (พงศกร, 2557, 186) แต่การได้มาอยู่ชมพูทวีป ด้วยตนเองทำให้เหมหิรัญญ์เกิดความฉงนในใจของเขาหลายครั้ง ตัวอย่าง ตอนหนึ่งคือ เมื่อเดือนพัทราทราบว่ามีเหมหิรัญญ์ป่วยเพราะข้ามมิติมาอยู่

ในชมพูทวีป เธอจึงวางอุบายให้เหมหิรัญญ์ตัดใจจากเธอแล้วเดินทางกลับทวีปของตน เดือนพัทราได้ทำให้เหมหิรัญญ์เห็นว่าเธอกำลังมีใจให้ใครอีกคน เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้เหมหิรัญญ์เกิดความรู้สึกหึงหวงซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นกับเขามาก่อน

เป็นความรู้สึกอะไรกันแน่ เหมหิรัญญ์เฝ้าถามตนเอง เหตุใดเขาจึงรู้สึกไม่พอใจเมื่อมีใครมาอยู่กับสตรีที่เขารัก เป็นความหวงอย่างนั้นหรือ

ไม่เคยมีความรู้สึกเช่นนี้เกิดขึ้นกับเขาสักครั้ง ด้วยผู้คนในดินแดนที่เขาจากมาไม่เคยมีการหึงหวงกัน ด้วยชายหญิงชาวอูตรกุรุทวีปจะดำเนินชีวิตแบบผัวเดียวเมียเดียว เมื่อตกลงปลงใจเป็นคู่ครองกันแล้วก็จะอยู่ด้วยกันจนตายจากกัน

ชาวอูตรกุรุทวีปนั้น หาได้มักมากในราคะดำฤชณาเหมือนอย่างมนุษย์ชาวชมพูทวีปนั้นหาบมิได้ เมื่อมิได้มีวเมาในราคะที่จะหวนแหนสตรีผู้เป็นภริยาแห่งเราจะได้หวนแหนจะนี้หาบมิได้ (พงศกร, 2557, 432)

ความเป็นอื่นในสายตาของเดือนพัทราเกิดขึ้นเช่นกัน การพบเจอกับเหมหิรัญญ์ทำให้เดือนพัทราได้รู้จักทวีปอีกหนึ่งทวีป การได้เข้าไปยังดินแดนดังกล่าวก็เพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่า ดินแดนดังกล่าวมีอยู่จริงและพิสูจน์ว่าเหมหิรัญญ์ก็เป็นมนุษย์ไม่ต่างจากเดือนพัทรา การพบดินแดนอูตรกุรุทวีปทำให้เดือนพัทราเชื่อเรื่องทวีปดังกล่าวรวมถึงเชื่อในบุญบาปมากขึ้นจากเดิมที่ไม่รู้จักดินแดนนั้นเลย

เมื่อเกิดความเป็นอื่นขึ้นระหว่างกัน สิ่งที่มาด้นหนึ่ง คือ ทำให้เข้าใจความเป็นมนุษย์ของแต่ละทวีปได้ ส่วนอีกด้านหนึ่ง คือ ทำให้ตัวละครแต่ละฝ่ายหันกลับมามองตนเองชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะฝ่ายเดือนพัทราที่มองเห็นข้อบกพร่องของมนุษย์ในชมพูทวีปได้แจ่มชัด เมื่อมีเหมหิรัญญ์มาเป็นคู่

เปรียบเทียบ และโน้มนำความคิดของเธอให้นำเอาคุณธรรมของเหมหิรัญญ์ มาเป็นต้นแบบแห่งความดี กล่าวได้ว่า การสร้างการเปรียบเทียบดังกล่าว พงศกรได้หยิบเอาอุตรกฐทวีปและชมพูทวีปมานำเสนอในลักษณะของ “คู่ตรงข้าม” (binary opposition) ที่มีลักษณะตรงข้ามกันอย่างชัดเจนโดยใช้เกณฑ์เรื่องระดับศีลธรรมเป็นส่วนแบ่งแยก การสร้างคู่ตรงข้ามทำให้เกิดภาวะการแบ่งแยกระหว่าง “พวกเรา” (us) และ “พวกเขา” (others) ดังที่ในฉบับที่ได้เห็นย่ำตลอดถึงระดับคุณธรรมของชาวอุตรกฐทวีปสูงส่งกว่าชาวชมพูทวีป ยิ่งนวนิยายได้นำคติฆาตกรรมเป็นโครงเรื่องหลักในการนำเสนอด้วยแล้ว ยิ่งเป็นการตอกย้ำถึงระดับศีลธรรมที่ต่อยกว่าของชาวชมพูทวีป การนำเสนอดังกล่าวทำให้ความเป็นอื่นประจักษ์ชัดในสายตาและความรู้สึกของตัวละครแต่ละคน อันนำไปสู่การกลับมาสำรวจตัวเองเพื่อนำไปสู่แนวคิดหลักของเรื่อง คือ การละวางกิเลสของมนุษย์ในชมพูทวีป

4.2 ความหมายของการอยู่ด้วยกัน: ความรักอันนำไปสู่ “ความดี”

แม้การสร้างนวนิยายเรื่องนี้จะมีความเป็นคู่ตรงข้ามชัดเจนระหว่างชมพูทวีปและอุตรกฐทวีป หากการสร้างให้ตัวละครเอกทั้งสองได้มาครองรักกันในตอนจบเรื่องนี้ก็หมายความว่า มนุษย์ต่างทวีปนั้นก็สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยใช้ความรักระหว่างตัวละครเอกชายหญิงเป็นจุดเชื่อมโยง กล่าวคือ นวนิยายเรื่องนี้ยังคงปรากฏโครงเรื่องแนวพาฝัน เดวิด ลอดจ์ (Lodge, 1990: 117 อ้างถึงใน สรณัฐ ไตลังคะ, 2560, 44-45) อธิบายว่า โครงเรื่องแนวพาฝันสัมพันธ์กับการเลื่อนความสมปรารถนาในความรักของตัวเอกออกไปโดยการสร้างอุปสรรคต่าง ๆ ทำให้ตัวเอกเกิดความอ่อนไหวทางอารมณ์และความกังวลใจ ซึ่งอาจปรากฏได้หลายรูปแบบ เช่น การสร้างความเข้าใจผิดระหว่างตัวเอก ตัวเอกไม่ถูกชะตากันในตอนต้น ฯลฯ

ความรักระหว่างเหมหิรัญญ์กับเตือนพัตรามีลักษณะเช่นเดียวกับโครงเรื่องข้างต้นซึ่งมีการเลื่อนความสมปรารถนาของทั้งคู่ ได้แก่ ช่วงแรกความรักของทั้งคู่ก่อตัวอย่างดี เพราะเหมหิรัญญ์ได้เปิดเผยความรู้สึกของ

เขาต่อเดือนพัตรา เธอเองก็มีความรู้สึกต่อเหมหิรัญญ์เช่นเดียวกัน ความรักของทั้งคู่ดำเนินไปพร้อมกับการช่วยเหลือหาตัวคนร้ายของเหมหิรัญญ์ แต่แล้วเมื่อเหมหิรัญญ์ข้ามมิติมาอยู่ในดินแดนชมพูทวีประยะหนึ่งเขาเกิดล้มป่วยลงและอาจถึงแก่ชีวิตได้ เมื่อเป็นเช่นนั้น เดือนพัตราจึงต้องหาวิธีการให้เขากลับไปยังดินแดนที่จากมาโดยการสร้างเรื่องว่า ตนเองมีความสัมพันธ์กับคนอื่น จนเหมหิรัญญ์เข้าใจผิด และเดินทางกลับไปยังอูตรกุรุทวีป แต่เมื่อถึงจุดวิกฤตของเรื่องเขาก็ได้มาช่วยเหลือเดือนพัตราให้รอดพ้นจากอันตราย ก่อนจบเรื่องเขาได้มาปรากฏตัวอีกครั้งเพื่อยืนยันว่าจะกลับมาอยู่กับเธอ

“เราจะไม่ปล่อยให้ท่านต้องโดดเดี่ยวอีกต่อไป” เหมหิรัญญ์เอ่ยด้วยน้ำเสียงหนักแน่น มาครั้งนี้เขามีคำตอบเตรียมมาให้กับเดือนพัตรา

“หมายความว่ายังไงคะ” หลานสาวของคุณประพิมพ์เล็กคิ้ว “คุณจะทำอย่างไรในเมื่อคุณมาอยู่ที่ชมพูทวีปไม่ได้ ขณะเดียวกันฉันก็ไปอยู่ที่อูตรกุรุทวีปกับคุณด้วยไม่ได้”

“ท่านอาจจะลืมไปแล้วว่าเวลาของเราสองทวีปแตกต่างกันมาก” [...] “การที่เราหายตัวจากอูตรกุรุทวีปไปหนึ่งชั่วโมงนั้นหมายถึงเวลาที่ชมพูทวีปนานนับเดือน” ประโยคนี้ของเหมหิรัญญ์ราวแสงสว่างวาบขึ้นท่ามกลางความมืดมน หัวใจของเดือนพัตราเต้นแรงเมื่อนึกได้ว่าชายคนรักของเธอกำลังจะทำอะไร

“เราจะมาอยู่กับท่านที่นี่ แม้จะไม่ถาวร แต่เราจะมาอยู่ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เราจะได้ไม่ต้องจากกันไปไหนอีก” (พงศกร, 2557, 485-486)

เหมหิรัญญ์เลือกที่จะใช้วิธีการข้ามภพไปมาระหว่างอูตรกุรุทวีปกับชมพูทวีป โดยอาศัยช่องว่างระหว่างเวลาที่ไม่เท่ากันมาเป็นประโยชน์เพื่อให้

มาอยู่กับเดือนพัทราได้มากที่สุด อย่างไรก็ตาม เวลาที่ไม่เท่ากันของสองทวีป
ย่อมทำให้เดือนพัทรามีแต่ขราลงไป ขณะที่เหมหิริญญยังคงความหนุ่มไว้
ตลอดกาล ปัญหาดังกล่าวเหมหิริญญได้กล่าวไว้ว่า

“เวลาที่แตกต่างกันมากมายของเราสองทวีป เมื่อเวลา
ผ่านไป ฉันคงจะแก่ตัวลง ขณะที่คุณยังหนุ่มอยู่เช่นนี้ ถึง
ตอนนั้น”

“ไม่ว่าเวลาผ่านไปนานเพียงใด ไม่ว่ารูปสัณฐานของท่าน
จะเปลี่ยนไปแค่ไหน ความรักที่เรามีต่อท่านจะยังมั่นคงไม่
เปลี่ยนแปลง” คำมั่นของเหมหิริญญทำให้หัวใจของเดือนพัทรา
อบอุ่นราวแสงตะวันยามแรกอรุณ

“และเมื่อถึงวันที่ท่านจะละสังขารจากชมพูทวีปไป”
เหมหิริญญจึงมองดวงตาของหญิงสาวแน่วแน่ “เราสัญญา
ว่าเราจะอยู่กับท่านในนาที่นั้น”

“ฉันสัญญาว่าจะรักษาศีลให้มั่นคง” เดือนพัทราเองก็
จ้องมองเขาแน่วแน่เช่นเดียวกัน “ศีลธรรมจะช่วยยกระดับ
จิตวิญญาณของมนุษย์อย่างฉัน ฉันหวังว่าถ้าฉันรักษาศีล
ได้อย่างมั่นคง วันหนึ่งฉันจะได้พบกับคุณอีกที่อุตรกฐทวีป”
(พงศกร, 2557, 486-487)

แม้จะลงเอยด้วยความสมปรารถนาของตัวละครเอก แต่เป็นการครอง
รักมีระยะห่างของสถานที่และเวลา คือ ตัวละครทั้งสองไม่อาจอยู่ด้วยกัน
ตลอดเวลาและไม่อาจย้ายมาอยู่ในอีกทวีปได้โดยสมบูรณ์ นวนิยายได้เน้น
ย้ำว่า การอยู่ด้วยกันในลักษณะดังกล่าวไม่สำคัญเท่ากับความรักที่ทั้งคู่มี
ต่อกัน และเป็นความรักที่หวังไปสู่การอยู่ด้วยกันโดยสมบูรณ์ใน “โลกหน้า”
หมายถึง ความรักในตอนท้ายเรื่องเป็นเพียงทางผ่านไปสู่โลกที่ดีกว่าใน
ภพภูมิใหม่ อันแสดงถึงอุดมคติของความรักที่มุ่งไปสู่ความดี

นวนิยายเรื่องนี้ได้สร้างความสัมพันธ์เชิงคู่สวาระหว่างตัวละครทั้งสองให้มีความเป็นอุดมคติ เพราะในไตรภูมิพระร่วงกล่าวไว้ว่า “เมื่อเขาจะแรกรักใคร่กันก็ดี เมื่อเขาแรกได้กันเป็นผัวเมียก็ดีแล เขาอยู่ด้วยกัน และเสพเมถุนได้แต่ 7 วันนั้นแล พ้นกว่านั้นไป เขามีได้เสพด้วยเมถุนเลย เขาอยู่เย็นเป็นสุขนักหนาแล” (พระมหารัชมราชาที่ 1 ลิไทย, 2555, 94) ซึ่งอาจสรุปได้ว่าชายหญิงในอุตรกฤทวีปไม่ได้มีวเฒาในการเสพเมถุน ลักษณะเช่นนี้ปรากฏในความสัมพันธ์เชิงคู่สวาระหว่างตัวละครเอกเช่นกันทั้งคู่เพียงสวมกอดและจุมพิตกันเท่านั้น ดังที่ตัวบทได้บรรยายว่า

เสื้อผ้าของหล่อนและเขายังอยู่บนเรือนกาย ไม่มีส่วนใดของเหมหิรัญญ์ล่วงล้ำเกินหล่อนเลยแม้สักนิด หากเดือนพัทธราลัษฐิกรัญจวนปวนปั่นกับสัมผัสอันละเอียดอ่อนที่เหมหิรัญญ์มอบให้ ร่างกายของหญิงสาวอ่อนระทวยจนทรงกายแทบไม่อยู่ริมฝีปากของเขายังจุมพิตแนบแน่นริมฝีปากของหล่อน และเมื่อเหมหิรัญญ์คลายอ้อมแขนของเขา ปล่อยให้หล่อนเป็นอิสระอีกครั้งหนึ่งนั้น เดือนพัทธราเห็นดวงหน้าของเขาแดงก่ำอย่างที่ไม่เคยเห็นมาก่อน [...]

อะไรบางอย่างบอกกับเดือนพัทธราว่านับจากนี้ไป ชีวิตของเธอจะไม่มีวันเหมือนเดิมอีกแล้ว ส่วนลึกในใจของหญิงสาวกระซิบบอกกับตนเองแผ่วเบา จันเป็นของเขา จันเป็นของเขาแล้วทั้งตัวและหัวใจ (พงศกร, 2557, 333)

กล่าวได้ว่า ความรักในเรื่องนี้จึงเป็นความรักในเชิงอุดมคติเป็นความรักที่มีได้เน้นการครอบครอง แต่เป็นความรักเพื่อนำไปสู่การยกระดับจิตใจ ซึ่งแนวคิดเช่นนี้อาจเทียบเคียงได้กับเรื่องนวนิยายเรื่อง *กามนิด* ดังที่สุจิตรา จงสทิธยัวัฒนา (2541: 126) ได้วิเคราะห์ว่า *กามนิด* นำเสนอแก่นเรื่อง “ความรักอันนำไปสู่นิพพาน” โดยแสดงถึงความรักอันเป็นอุดมคติระหว่างกามนิดและ

วาลัญญีที่มีต่อกัน สัจจะระหว่างตัวละครทั้งสองตลอดจนเมตตาทรรรมที่มีแก่กัน จนสามารถพาทั้งคู่บรรลุไปสู่นิพพานได้ นวนิยายเรื่องนี้จึงรับว่าเชิดชูให้เห็นว่าความรักเป็นสะพานพามนุษย์ไปสู่จุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาได้เช่นกัน ทั้งนี้ แม้อุคไม่ลายสนธยา จะมีได้มุ่งเน้นให้ทั้งคู่ก้าวไปสู่นิพพาน แต่ก็มีลักษณะคล้ายคลึงที่ใช้ความรักอันเป็นอุดมคติมาเป็นสื่อกลางในการพัฒนาจิตใจของอีกฝ่ายเพื่อไปสู่ภพภูมิที่ดีกว่านั่นเอง

ข้อน่าสังเกตอีกประการหนึ่ง การที่นวนิยายเรื่องนี้เน้นย้ำเรื่อง “ความดี” อย่างยิ่ง โดยนำอุตรกฐทวีปเข้ามาเป็นองค์ประกอบหลักในนวนิยายนั้นอาจสัมพันธ์กับบริบททางสังคมในขณะแต่งนวนิยาย กล่าวคือ *อุคไม่ลายสนธยา* แต่งขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2556-2557 ในช่วงทศวรรษ 2550 ที่ผ่านมา ปัญหาทางการเมืองระหว่างสองขั้วสีได้กลายเป็นปมขัดแย้งใหญ่ในสังคมไทย จากการเรียกร้องทางการเมืองและการรัฐประหารในปี 2557 ทำให้คำว่า “คนดี” และ “ความดี” เป็นประเด็นที่ถูกยกขึ้นมาใช้อย่างกว้างขวางเพื่อแสดงถึงความคาดหวังของสังคมที่ต้องการคนดี นวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าคนไทยให้ความสำคัญกับความดีและคนดีเป็นอย่างดี โดยใช้อุตรกฐทวีปเป็นกลวิธีหนึ่งในการเสนอภาพสังคมอุดมคติเพื่อมาเปรียบเทียบกับสังคมไทยในขณะนั้นที่กำลัง “ขาด” ศีลธรรม คุณธรรมและให้ “ความหวัง” ว่ามนุษย์ที่ขัดแย้งกันเพราะอุดมการณ์และความคิดที่แตกต่างกันจะต้องลด ละและปล่อยวางกิเลสเพื่อให้ตนเองและสังคมก้าวต่อไปสู่โลกที่ดีกว่า นอกจากนี้ การสร้างความเป็นอื่นในนวนิยายเรื่องนี้ตลอดจนการเสนอสารถึงการอยู่ร่วมกันได้ทั้งที่มีความเห็นอื่น ก็อาจตีความได้ว่า การอยู่ร่วมกับคนที่เรามองว่า “เป็นอื่น” ต้องพยายามเข้าใจเขาและย้อนมาเข้าใจตัวเรา เพื่อให้อยู่ในสังคมที่มีความแตกต่างหลากหลายได้

สรุปได้ว่า แม้อุคไม่ลายสนธยานำเสนอลักษณะของสองทวีปไว้เป็นคู่ตรงข้ามกันเพื่อให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจน แต่ยังมีช่องว่างให้ตัวละครได้มีปฏิสัมพันธ์กัน ก่อให้เกิดการข้ามพรมแดนระหว่างทวีปทั้งสอง การข้ามพรมแดนแม้จะก่อให้เกิดความเป็นอื่น แต่ท้ายที่สุด ความเป็นอื่น

ลงท้ายด้วยการอยู่ด้วยกัน การอยู่ด้วยกันตั้งบนเงื่อนไขที่สองโลกไม่อาจบรรจบได้อย่างสมบูรณ์ หากอาศัยรอยแยกของเวลาในการก้าวข้ามหากัน การจบลงให้ตัวละครดำรงความสัมพันธ์เช่นนี้นับว่าสอดคล้องกับการนำเสนอแนวคิดหลักของเรื่องที่ต้องการเน้นย้ำให้เห็นถึงการละวางกิเลส ตลอดจนการยกระดับคุณธรรมของมนุษย์ เพราะการอยู่ด้วยกันของตัวละครเอกที่มีระยะห่างของพื้นที่กับเวลาเช่นนี้ก็เพื่อโน้มนำให้ตัวละครเอกหญิงได้พัฒนาตัวเองเพื่อวันหนึ่งจะได้ละจากโลกเดิมของเธอไปอยู่ด้วยกันกับอีกฝ่ายอย่างสมบูรณ์ โดยนัยนี้ ความสมปรารถนาในความรักในนวนิยายเรื่องนี้จึงมิได้เป็นเพียงจุดจบ แต่เป็นจุดเริ่มต้นของการเดินทางไปอยู่ด้วยกันโดยสมบูรณ์ คือ ในดินแดนอูตรกฐทวีป อีกนัยหนึ่ง ดินแดนอูตรกฐทวีปอาจไม่เพียงแสดงความขาดและความหวังของตัวละครในเรื่องเท่านั้น แต่ยังอาจหมายถึงความขาดและความหวังของสังคมไทยซึ่งมีความขัดแย้งและการเผชิญหน้ากันอย่างเช่นศัตรู

5. บทสรุปและอภิปรายผล

นวนิยายเรื่อง *ลูกไม้ลายสนธยา* ของพงศกรเป็นนวนิยายที่มีการผสมผสานระหว่างเรื่องแนวสืบสวนสอบสวน แนวรักพาฝัน และแนวเหนือธรรมชาติเข้าด้วยกัน จุดเด่นของนวนิยายเรื่องนี้ คือ การนำเอาเรื่องราวเกี่ยวกับอูตรกฐทวีปมาใช้เป็นองค์ประกอบหลักในนวนิยาย บทความนี้จึงมุ่งศึกษาการนำอูตรกฐทวีปมาใช้ในนวนิยายเรื่องนี้และพบว่า อูตรกฐทวีปจาก *ไตรภูมิพระร่วง* เป็นส่วนสำคัญทั้งการวางปมขัดแย้งของเรื่อง การสร้างตัวละครและฉาก อันนำไปสู่แนวคิดเรื่องการละวางกิเลส โดยนำภาพความเป็นอุดมคติของดินแดนอูตรกฐทวีปมาถ่ายทอดและชี้ให้เห็นถึงความขาดคุณธรรมของดินแดนชมพูทวีป พร้อมกันนี้ บทความยังได้วิเคราะห์นัยยะของการนำอูตรกฐทวีปมาสร้างในนวนิยายซึ่งพบว่า นัยยะความเป็นอื่นปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนจากการสร้างทวีปทั้งสองให้เป็นคู่ตรงข้าม โดยใช้การข้ามมิติของตัวละครสองทวีปมาเป็นเครื่องมือให้ตัวละครติดต่อกัน

จุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อให้ตัวละครในชมพูทวีปได้มองเห็นข้อบกพร่องของดินแดนชมพูทวีปเพื่อนำไปสู่การเร่งสร้างสมความดี เหตุนี้เอง เรื่องได้จบด้วยการสมปรารถนาของตัวละครจากทั้งสองทวีป แต่เป็นการอยู่ด้วยกันที่มีระยะห่างระหว่างพื้นที่และเวลาซึ่งยังไม่เรียกว่าอยู่ด้วยกันอย่างสมบูรณ์ที่เป็นเช่นนี้ก็เพื่อตอบรับแนวคิดหลักที่ให้การอยู่ด้วยกันใน “โลกนี้” เป็นเพียงทางผ่านไปสู่การอยู่ด้วยกันโดยสมบูรณ์ใน “โลกหน้า” คือ ดินแดนอุตรกฐทวีป ด้วยการละวางกิเลส ราคาสีลและทำความดี

บทสรุปดังกล่าวยังสามารถอภิปรายต่อได้ว่า การซ้อนทับระหว่างอุตรกฐทวีปและชมพูทวีปในนวนิยายเรื่องนี้ยังสะท้อนถึงความทับซ้อนระหว่างระบบความคิดสองชุดคือ ความคิดแบบวิทยาศาสตร์และความคิดตามคติไตรภูมิที่ปรากฏร่วมกัน การทับซ้อนระหว่างความคิดสองชุดนี้อาจเป็นสัญลักษณ์ที่ผู้แต่งต้องการนำเสนอถึงการอยู่ด้วยกันระหว่าง “โลกเก่า” และ “โลกใหม่” หมายถึง ภูมิปัญญาความคิดแบบดั้งเดิมและวิทยาการสมัยใหม่ เพราะนวนิยายของพงศกรมักนำเสนอให้เห็นถึงองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมควบคู่กับวิทยาศาสตร์ (ศรัณย์ภัทร์ บุญชก, 2558, 197) เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพื่อเสนอให้เห็นถึงการที่ภูมิปัญญาดั้งเดิมของไทยดำเนินไปแบบโลกสมัยใหม่ การหยิบยกประเด็นเรื่องอุตรกฐทวีปซึ่งปรากฏในวรรณคดีเรื่องไตรภูมิพระร่วงมานำเสนอก็นับว่าเป็นเป้าหมายหนึ่งในการสืบทอดและสร้างสรรค์ อันสอดคล้องกับปรากฏการณ์ทางสังคมและพลวัตในวงวรรณกรรมไทยร่วมสมัย ดังที่ดวงมน จิตรจำนงค์ (2558, 102) กล่าวว่า ขณะที่โลกก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ แต่วรรณกรรมไทยได้หวนกลับมาสู่ปรัชญามนุษยนิยมตะวันตกที่เน้นการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติอย่างกลมกลืนเพื่อต่อต้านการครอบงำของวัตถุที่บั่นทอนคุณค่าชีวิต อันก่อให้เกิดลักษณะที่ดวงมนเรียกว่า “ปัจจุบันของอดีต” คือ การเอาเรื่องเก่ามาเล่าใหม่ ที่นำมาเล่าเพราะของเก่าดังกล่าวยังมีคุณค่าและความหมายในปัจจุบัน (ดวงมน จิตรจำนงค์, 2558, 107) เช่นเดียวกับปรีณฤทัย สัจจพันธุ์ (2560, 24) ได้กล่าวถึงวรรณกรรมสำหรับเยาวชนที่นำความเป็นไทย เช่น

การนำเอานิทานพื้นบ้าน วรรณคดีโบราณมาปรุงเรื่องใหม่อย่างกว้างขวาง สอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์ เหตุที่เป็นเช่นนี้ สุรเดช โชติอุดมพันธ์ (2557, 119) ได้อธิบายไว้เช่นเดียวกันว่า นักเขียนไทยร่วมสมัยตระหนักถึง ปัญหาและผลพวงอันเกิดจากการพัฒนาการของระบบทุนนิยมและบริโภคนิยม ค่านิยมดังกล่าวเข้ามาแทนที่คุณค่าดั้งเดิมของไทยที่เน้นความพอเพียง การไม่โลภมากนั่นเอง

การสร้างนวนิยายเรื่องลูกไม้ลายสนธยาจึงเป็นการย้อนกลับไปยัง ภูมิปัญญาดั้งเดิมของสังคมไทยในไตรภูมิพระร่วง โดยอุดมคติสูงสุดใน อุตฺตรกฏทวีปมานั้นย่ำ คือ อุตฺตรกฏทวีปเป็นดินแดนตรงข้ามกับที่เราอยู่ ใน นวนิยาย ตัวละครได้มองเห็นสิ่งที่ตนเองขาดและมีความหวังที่ไปพบกับ อุดมคติดังกล่าวด้วยการยกระดับจิตใจของตนเอง ท้ายที่สุด หากมอง ลูกไม้ลายสนธยาควบคู่กับบริบททางสังคม นวนิยายเรื่องจึงนี้ไม่เพียงเป็น เรื่องราวของความเป็นอื่นและการอยู่ด้วยกันของตัวละครต่างทวีปเท่านั้น หากกำลังเสนอแนะให้คนในสังคมอยู่ด้วยกันอย่างกลมกลืนกับโลกที่ เปลี่ยนแปลงและซับซ้อนทั้งบริบททุนนิยม สังคม และการเมือง โดยอาศัย แนวคิดทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาดั้งเดิม และระบบคุณค่าที่ยึดถือกัน มาในอดีต ไปพร้อมกับมีความรู้เรื่องความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

เชิงอรรถ

¹การสะกดคำว่าอุตฺตรกฏทวีปพบว่าการสะกดหลายรูปแบบ ได้แก่ อุตฺตรกฏทวีป อุตฺตร กฏทวีป อุตฺตรกฏทวีป ในที่นี้ผู้เขียนจะใช้คำว่า "อุตฺตรกฏทวีป" ตามการสะกดใน พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้เป็นระบบเดียวในการเขียนใน บทความ แต่ในการยกตัวบทจากไตรภูมิพระร่วงและในนวนิยายของพงศกรซึ่งสะกด แตกต่างไป ผู้เขียนจะคงการสะกดคำตามต้นฉบับที่ยกมา

เอกสารอ้างอิง

ชลธิรา สัตยวัฒน์. (2550). **วิจารณ์หรือวิจารณ์: ตำนานวรรณคดีวิจารณ์
แนวรื้อสร้างและสืบสาน**. มหาสารคาม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม

Sattayawattana, C. (2007). **Deconstruction Criticism of Criticism:
Legendary Literary Criticism of Deconstruction and
Transmission**. Mahasarakham: MSU Publishing.

ดวงมน จิตรจำนงค์. (2558). โลกทัศน์และพลังทางสุนทรียะในวรรณกรรมไทย
พ.ศ. 2520-2547. ใน ฅนภัค เสรีรักษ์และราชู สาดราวุธ (บรรณาธิการ),
**จินตตรรกส์จากปัตตานี: มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ใน
กระแสการเปลี่ยนแปลง** (หน้า 88-116). ปัตตานี : คณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

Chitchamnong, D. (2015). Worldviews and Power of Aesthetics in Thai
Literary Works from 1977-2003 (2520-2547 B.E.). In Serirak,
N, and Satravut, R (editors), **Perspectives from Pattani:
Humanities and Social Sciences in Transition Context** (pp.
88-116). Pattani: Faculty of Humanities and Social Sciences,
Prince of Songkla University, Pattani Campus. (in Thai).

พงศกร. (2557). **ลูกไม้ลายสนธยา**. กรุงเทพฯ: กรู๊ฟ พับลิชชิ่ง.

Pongsakorn. (2014). **Lookmai-Lai-Sonthaya**. Bangkok: Groove
Publishing. (in Thai).

พระมหาธรรมราชาที่ 1 ลีไทย. (2555). **ไตรภูมิภคหรือไตรภูมิพระร่วง**.
(พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: องค์การค้าของ สกสค.

Dhamaraja 1 (King Lithai). (2012). **Three World According to King Ruang**.
(5th Ed). Bangkok: Business Organization of the Office of the
Welfare Promotion Commission for Teachers and Educational
Personnel. (in Thai).

- รินฤทัย สัจจพันธุ์. (2558). **ข้ามชาติข้ามศาสตร์ข้ามศิลป์**. กรุงเทพฯ: แสงดาว
Sujjapun, R. (2015). **Across Nations, Sciences, and Arts**. Bangkok:
Sangdao. (in Thai).
- รินฤทัย สัจจพันธุ์. (2560). **อ่านวรรณกรรม Gen Z**. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
Sujjapun, R. (2017). **Reading of Generation Z's Literary Works**.
Bangkok: Sangdao (in Thai).
- วีรี เกวลกุล. (2552). "ใต้เงาแห่งอดีต" : การศึกษาเปรียบเทียบการ
สร้างภาพแทนแบบกอธิกในงานเขียนของจินตวีร์ วิวัธน์ กับ
พงศกร จินดาวัฒนะ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชา
วรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
Kevalakul, V. (2009). "In the shadow of the past" : a comparative
study of gothic representation in the writings of Jintawee
Wiwat and Pongsakorn Chindawatana. Master Degree's
Thesis in Comparative Literature, Faculty of Arts,
Chulalongkorn University.
- ศรัณย์ภัทร์ บุญฮอก. (2558). **คติชนในนวนิยายของพงศกร**. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
Boonhok, S. (2015). **Folklore in Pongsakorn's Novels**. Master Degree's
Thesis in Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- สรณัฐ ไตลังคะ. (2560). **ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง**. (พิมพ์ครั้งที่ 3
ปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Tailangka, S. (2017). **Art and Science of Narration**. (3th ed.) Bangkok:
Faculty of Humanities, Kasetsart University. (in Thai)
- สุจิตรา จงสถิตยวัฒนา. (2541). กามนิต: รักอันสู่นิพพาน. **วารสารภาษาและ
วรรณคดีไทย** 15, 119-127.
- Chongsatitvatana, S. (1998). Kammanita: Love Leading to Niravana.
Journal of Thai Language and Literature, 15, 119-127.

สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (2551). การละเมิดกรอบจารีตสังคมในวรรณกรรม
กอธิกไทย: กรณีศึกษาชนชั้นและเพศ สถานะในปราสาทมด.
วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 8,(2), 44-111.

Chotiudompan, S. (2008). Social transgression in Thai Gothic literature:
a case study of class and gender in Prasat Muet. **Journal of
Liberal Arts, Thammasart University**, 8, (2), 44-111. (in Thai).

สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (2557). ทิศทางวรรณกรรมไทยหลัง ค.ศ. 2000:
กรณีศึกษาเรื่องสั้นและนวนิยาย. ใน สรณัฐ ไตลังคะและนันทนัย
ประสานนาม(บรรณาธิการ), **จะเก็บเกี่ยวข้าวงามในทุ่งใหม่ :
ประวัติวรรณกรรมไทยร่วมสมัยในมุมมองร่วมสมัย** (หน้า
113-130). กรุงเทพฯ: ภาควิชาวรรณคดีและคณะกรรมการฝ่ายวิจัย
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Chotiudompan, S. (2013). “Thai literary works’ Trend after year 2000: a
case study of short stories and novels.” In Tailangka, S and
Prasansam, N (Editors), **Reaping the harvest in the unknown
fields: history of contemporary Thai literature from
contemporary perspectives** (pp. 113-130). Bangkok:
Department of Literature and Research Committee, Faculty
of Humanities, Kasetsart University.